

ФУНКЦІОНУВАННЯ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОГО ПОЛЯ «МЕТАЛ» В ОПОВІДАННІ ДЖЕКА ЛОНДОНА «ЗОЛОТИЙ КАНЬОН»

В статті досліджується функціонування лексико-семантичного поля «Метал» в художній літературі. Визначається зміст лексико-семантичного поля та аналізуються прямі та переносні випадки вживань назв металу в досліджуваному англомовному тексті. Виокремлюється тематична група «Метал».

Ключові слова: лексико-семантичне поле, архісема, тематична група, метал.

Белоцерковец А.В. Функционирование ЛСП «Металл» в рассказе Джека Лондона «Золотой Каньон». В статье исследуется функционирование лексико-семантического поля «Металл» в художественной литературе. Определяется содержание лексико-семантического поля и анализируются прямые и переносные случаи использования названий металла в анализируемом англоязычном тексте. Выделяется тематическая группа «Металл».

Ключевые слова: лексико-семантическое поле, архисема, тематическая группа, металл.

Belotsercovets A. The functioning of lexical-semantic field "Metal" in Jack London's short story "All Gold Canyon". The article is dedicated to the investigation of the functioning of lexical-semantic field "Metal" in the fiction. The contents of the lexical-semantic field are being determined and the cases of direct and transferred usage of metal nominations observed in the given text are being analyzed. The thematic group "Metal" is being singled out.

Key words: lexical-semantic field, arkhisema, thematic group, metal.

Теорія системності лексичного рівня мови з'явилась ще у ХІХ столітті. Її засновником вважається німецький вчений Й. Трір, який не тільки розробив нові принципи системного аналізу лексики, а й застосував їх у дослідженні фактичного матеріалу. Саме системний підхід до вивчення мовних явищ, є одним із основоположних принципів сучасної лінгвістики. Й. Трір вважав, що у свідомості людини слова існують не розрізнено, а пов'язані між собою за смислом, і що значення окремого слова визначається його контекстуальним оточенням. Про це див. [10,11]. Вчений вважав, що для того, щоб зрозуміти окреме слово, у свідомості людини має бути присутнє все поле словесних знаків. На його думку, слово має значення тільки всередині цілого поля.

Одним із провідних засобів системної організації мови є польовий. Термін «поле» в лінгвістику ввів Г. Іпсен у 1924 році стосовно групи назв металів у східних мовах, що має безпосереднє значення для нашого дослідження. Про це див. [2,21].

Власне лексико-семантичне поле (ЛСП) визначається у сучасному мовознавстві як сукупність лексичних одиниць, які об'єднані спільністю змісту [9,283,380;8,265;7,99]. Для ЛСП постулюється наявність спільної

семантичної ознаки, яка об'єднує всі одиниці поля та зазвичай виражається лексемою з узагальненим значенням. Дана інтегральна ознака, за якою об'єднуються конституенти того чи іншого ЛСП, виступає у лінгвістичній літературі, за свідченням З.Д. Попової, під терміном «архісема» [11,103].

В ході розвитку сучасного мовознавства, так звана конкретна лексика, до якої належать конституенти ЛСП «Метал», залишається недостатньо дослідженою, зокрема на матеріалі англomовної художньої літератури, що й обумовлює актуальність даної роботи.

Виходячи з вищезазначеного, робимо спробу, на матеріалі художнього твору дослідити особливості функціонування ЛСП «Метал» та виокремити тематичну групу «Метал», шляхом суцільної вибірки лексичних одиниць, що належать до семантичної сфери «метал».

Слово «метал» бере своє походження від грецького слова «*metallon*» – означає «шахта», «копі» та трактується як субстанція, наділена в звичайних умовах певними металевими властивостями, зокрема: високою електропровідністю та теплопровідністю; негативним температурним коефіцієнтом; здатністю добре відображати світлові хвилі та має певний блиск і пластичність. Метали класифікуються на чорні та кольорові. Чорні, в свою чергу, відрізняються темно-сірим кольором, більшою щільністю та вищою температурою плавлення. Щодо кольорових металів, вони мають червоне, жовте та біле забарвлення та відрізняються більшою пластичністю, малою твердістю, та низькою температурою плавлення [15]. Лексичні одиниці, що номінують відповідну субстанцію у її різноманітних видах, утворюють ЛСП «Метал».

Метою даного дослідження є вивчення особливостей функціонування конституентів ЛСП «Метал», вжитих як в прямому, так і в переносному значенні в художньому творі, та виокремлення тематичної групи «Метал».

Матеріалом даного дослідження слугувала вибірка з оповідання Джека Лондона «Золотий каньйон».

В оповіданні йдеться про шукача золота, який здобув успіху в своїх пошуках, але зіткнувся з небезпекою під час своєї роботи. Насамкінець, його виснажлива праця була винагороджена здійсненням заповітної мрії – він знайшов золоту жилу.

Шляхом суцільної вибірки з тексту, було виокремлено тематичну групу «Метал». Конституенти зазначеної тематичної групи були відібрані нами на підставі спільності їх змісту та представлені наступними номінаціями : *gold, golden, gold-pan, golden speck, golden herd, gold-bearing dirt, golden dust, golden stream, virgin gold, gold trace, chunk of gold, uprooted gold, heart of the gold, gold colors, metal, steel, iron-fillings, nails*. Загалом було виокремлено 18 конституентів тематичної групи, які зустрічаються у тексті 79 разів. Видобуток золота символічно представлений як наруга над природою. В аналізованому тексті виокремлюємо два опозитивні художні концепти: ЛЮДИНА VS МЕТАЛ; та ЛЮДИНА VS ПРИРОДА, де людина проявляє любов та ніжність щодо коштовного металу і водночас асоціюється з руйнівною силою у відношенні до природи.

Оповідання починається з опису гармонійної та недоторканої краси

природи каньйону. Експресивність його опису підсилюється використанням розгорнутої антитези та паралельних конструкцій:

"It was a spirit of peace that was not death, but of smooth-pulsing life, of quietude that was not silence, of movement that was not action, of repose that was quick with existence without violent with struggle and travail. The spirit of the place was the spirit of the peace of the living, somnolent with the easement and content of prosperity, undisturbed by rumors of far wars" (16, 1).

За допомогою антитези *peace that was not death; quietude that was not silence; movement that was not action* - ілюструється спокій та гармонія каньйону, який немов, існує відсторонено від оточуючого світу.

Метафоричний вираз *the spirit of the place* є лейтмотивом даного оповідання, проходячи через увесь текст та повторюючись три рази.

З появою людини, яка понад усе прагне знайти і здобути коштовний метал, атмосфера у каньйоні змінюється. Певні зміни в стані природи зображуються автором за допомогою лексичного повтору метафоричної конструкції *the spirit of the place*.

"There was little opportunity for the spirit of the place to return with its quietude and repose, for the man's voice, raised in ragtime song, still dominated the canyon with possession. Behind him was devastation. The Canyon looked like terrible eruption breaking out on the smooth skin of the hill. This slow progress was like a that of a slug befouling beauty with a monstrous trail" (16,7).

Автор наголошує, що з появою людини в каньйоні, дух місця змінився, це актуалізується за допомогою лексичних одиниць з негативною конотацією: *terrible, slug, monstrous, befoul, devastation*. Автор ілюструє своє негативне ставлення до людського руйнівного втручання до природи, порівнюючи його з жадливим виверженням, яке зіпсувало земну поверхню, та зі слизняком, що забруднює красу природи.

"His song grew fainter and fainter and through the silence crept back the spirit of the place" (16, 13).

Оповідання закінчується тим, що людина йде геть. Ідилія, що поновлюється в природі, розкривається за допомогою повтору метафоричної конструкції *the spirit of the place*. Повернення гармонії в природі акцентується таким засобом експресивності як стилістичний прийом інверсії: *crept back the spirit of the place*.

Шукач золота нехтує красою та гармонією природи, водночас він з особливою лагідністю ставиться до своєї справи, промиваючи золотоносний ґрунт, він наче вівчар "випасає блисточки золота"

"Like a shepherd he herded his golden specks. Again came the careful washing, the jealous herding of the golden specks" (16, 8).

Конвергенція наступних стилістичних прийомів - метафори *he herded his golden specks*; порівняння *like a shepherd*, інверсії *again came the careful washing* та повтору *golden specks*, увиразнює любов здобувача до своєї справи.

Натомість його ставлення до землі, звідки видобуваються піщинки

золота, є зневажливим, він сприймає землю як бруд “*dirt*” – лексична одиниця має негативне значення. Автор порівнює протагоніста, який викопує метал із землі, із поведінкою селянина, який викопує картоплю. Селянин “струшує землю із свіжовикопаної картоплі,” а герой “втирає бруд із забрудненого шматка кварцу”:

“As a farmer rubs the clinging earth from fresh-dug potatoes, so the man, a piece of rotten quartz held in both hands, rubbed the dirt away” (16, 10).

При цьому вживаються опозитивні за оцінкою лексичні одиниці: *earth* та *dirt*, які експлікують концепт даного тесту, а саме зневагу персонажа до всього, окрім коштовного металу.

Людина втручається у природу, порушуючи її тишу і спокій гучними звуками та грубими висловами. Наведені нижче приклади ілюструють зазначене:

“After a time, with a greater clashing of steel shod feet on rock, the man returned” (16, 11).

“There was a loud grating and clanging of metal” (16, 11).

“I could scoff iron-fillings and horseshoe nails” (16, 11).

Наведемо таблицю повного переліку зафіксованих номінацій з наданням даних про частотність вжитку та відомості про пряме та переносне значення даних номінацій.

Таблиця 1

Складові ЛСП «Метал» в оповіданні “All Gold Canyon”

№	Номінація	Узуальне значення	Переносне значення	Загальна кількість вживань
1	gold	32	1	33
2	golden	4	6	10
3	golden speck	5	2	7
4	golden pan	4	0	4
5	gold trace	0	4	4
6	golden herd	0	3	3
7	steel	3	0	3
8	gold-bearing dirt	2	0	2
9	chunk of gold	2	0	2
10	gold color	2	0	2
11	metal	2	0	2
12	golden stream	0	1	1
13	heart of the gold	0	1	1
14	uprooted gold	1	0	1
15	virgin gold	1	0	1
16	gold dust	1	0	1
17	iron fillings	0	1	1
18	nails	0	1	1
У цілому		59	20	79

Аналіз всіх зафіксованих прикладів вжитку номінацій, що входять до тематичної групи «Метал» дає змогу зробити висновки, що у переважній більшості випадків, 59 з усіх зафіксованих мають узуальне значення. Слід зазначити, що номінації, використані в переносному значенні актуалізують турботливе та ніжне ставлення людини до коштовного металу, як наприклад у наступному прикладі:

“A chunk, where the pick had laid open the heart of the gold, glittered like a handful of yellow jewels” (16, 13).

Як ми бачимо, номінація металу *gold* вжита в метафоричному сенсі, а стилістичний прийом порівняння *glittered like a handful of yellow jewels* підсилює ніжне ставлення здобувача до металу.

За допомогою конститuentів тематичної групи «Метал» також описуються кольори природи:

“Fine grass covered the slope-grass that was spangled with flowers, with here and there patches of color, orange, purple and golden” (16, 1).

Опис кольору трави набуває особливої експресивності завдяки стилістичному прийому градації *orange, purple and golden*.

На матеріалі даного художнього тексту також були зафіксовані номінації металу, використані в переносному значенні для передання емоційного стану, пов'язаного з почуттям голоду шукача. Він ладен з'їсти металеві опилки та цвяхи із підкови:

“I could scoff iron-fillings and horseshoe nails” (16, 14).

Стилістичний прийом гіперболи *scoff iron-fillings and horseshoe nails* надає особливої виразності та іронічності опису стану шукача.

В ході дослідження було виокремлено тематичну групу «Метал», де номінація *“gold”* була обрана центром групи на підставі того, що вона є найуживанішою з усіх зафіксованих номінацій. Аналіз усіх випадків вживань номінацій металу в художньому тексті дає змогу визначити, що конститuentи ЛСП «Метал» функціонують в таких сферах як: опис емоційного стану людини; опис явищ природи та безпосередньо назви різновидів металу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабич Г. Н. Когнитивная лингвистика: Исторические предпосылки // Международный конгресс по когнитивной лингвистике: Сб. мат-лов. 26-28. – Тамбов: Изд-во ТГУ им. Г.Р. Державина, 2006. – С.42-44.
2. Березович Е.Л. К этнолингвистической интерпретации семантических полей / Е.Л. Березович // Вопросы языкознания. – 2004. – №6. – С. 3-24.
3. Васильев Л.М. Современная лингвистическая семантика. – М.: Высшая школа, 1990. – 176 с.
4. Денисенко В.И. Семантическое поле как функция // Филологические науки. – 2002. – №4. – С. 44-52.
5. Иванова А.А. Функционирование ЛСП «Мечта» в английском национальном коммуникативном стиле // Вестник Челябинского государственного университета. – 2012 №6. – С.65-68.
6. Кузнецов А.М. Структурно-семантические параметры в лексике (на материале английского языка) – М.: Наука, 1980.– 162 с.
7. Кобозева И.М. Лингвистическая семантика. – М.: Эдиториал УРСС, – 2000. – 325 с.
8. Кочерган М.П. Загальне мовознавство – К.: Видавничий центр «Академія», 2001 – 464 с.
9. Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. редактор В.Н. Ярцева. – 2-е издание,

- дополненное – М.: Большая Российская энциклопедия, 2002. – 709 с.
10. Полевые структуры в системе языка / Коллективная монография: – Воронеж: Издательство Воронежского Университета, 1989 – 148 с.
 11. Попова З.Д., Стернин И.А. Лексическая система языка. – Воронеж: Издательство Воронежского университета, 1984 –148 с.
 12. Потебня А.А. Психология поэтического мышления. Сущность слова, язык как система / А.А. Потебня // Хрестоматия по истории русского языкознания. – М.: – Высшая школа, 1973. – С. 50-93.
 13. Стернин И.А. Лексическое значение слова в речи. – Воронеж: Издательство Воронежского университета, 1985. – 172 с.
 14. Чумак И.И. Лексико-семантическое поле цвета в языке и поэзии И.А. Бунина: состав и структура, функционирование / И.И. Чумак: Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук. – Киев, 1996. – 187с.
 15. Энциклопедия металлов. [Электронный ресурс] – Режим доступа: [http:// www.femto.com/ua/articles/2241.html](http://www.femto.com.ua/articles/2241.html).
 16. Jack London. "All Gold Canyon ". [Электронный ресурс] – Режим доступа: [http:// www.online-literature.com/poe/49/](http://www.online-literature.com/poe/49/).

Стаття надійшла до редакції 21.03.2014 р.